שאול שיף

האמנם מופקים לקחי המלחמה?

סמוך לפרוץ מלחמת לבנון השניה, ערך פיקוד הצפון תרגיל מקיף. בין אלה שעקבו אחריו היה גם ד"ר חנן שי שוורץ, מומחה בעל שם לאסטרטגיה צבאית, שצה"ל נעזר בשירותיו. לאחר התרגיל, אמר ד"ר שוורץ לגורמי מפתח בצה"ל, כי אין בכל האימון הזה כדי לענות לאופיה של המלחמה הבאה בצפון, כשזו תפרוץ. אמר אמר, שמעו שמעו, והתוצאות הנוראות כבר מאחורינו. אין מדובר כאן בחלב שנשפך כבר.

מסתבר שצה"ל – מאז מלחמת ששת הימים ועד מלחמת של"ג ועד בכלל – הפיק לקחים בדרך שאינה לתפארתו. השאלה הגדולה היא האם הפקת הלקחים הנוכחית רצינית ואמיתית יותר ועונה על כל הביקורות המקיפות והעניינית, כולל זו של מבקר המדינה, ואלה שבאו אחריו.

למניכם קטעים ממסמך שהיה לעיני כל הפיקוד העליון של צה"ל, ואיש לא הרה ליישם את הכתוב בו. מה שברור הוא שדן חלוץ אינו האשם היחיד. ה"ה ברק ומופז, עם כל הכבוד, נטלו חלק פעיל באי יישום לקחי מלחמות העבר.

אל"מ (מיל') יעקב צור, יועץ לטכנולוגיה, למחקר ופיתוח, ועמיתו אל"מ (מיל') אבי שדמי, נתבקשו על-ידי אגף תכנון בצה"ל, לבחון כיצד השפיעו לקחי המלחמות על הפיתוח ועל ההצטיידות באמ"ח בתחום לוחמת היבשה. "מה שגילינו תוך כדי העבודה הפתיע אותנו ועורר בליבנו הרבה שאלות ותהיות. לא רק העובדות עצמן הדאיגו, אלא גם התבטאויות ביקורתיות מאוד מפי אנשי צבא בכירים לשעבר ביחס לתהליכי הפקת הלקחים שנהגו בצה"ל".

אשר על כן חרגו השניים מהתחום הצר שהוטל עליהם והעלו את הנושא של הפקת לקחים לדיון פתוח בצה"ל. במלחמת לבנון השניה על ביזיונותיה למדי השניים, ככל הנראה, כי עבודתם אפילו לא דיגדגה את הצמרת הצה"לית.

כתבו השניים: "מהחומר שקשור למלחמות אותן חקרנו, קיבלנו את הרושם שבכל פעם מחדש התנפלו בצה"ל על נושא הפקת לקחים במין הסתערות מחץ. עוד בטרם שפכו הדי המלחמה, כבר הופעל מכבש הזמן על כל דרגי הפיקוד למהר ולהפיק לקחים. הדבר לא עשוי להטריד, אילו מדובר היה רק בשלב של איסוף העדויות וניבוש העובדות והנתונים. אולם תמוה הוא שגם מה שאמור להיות תהליך סדור הכולל לימוד, מיון, דיון, ליבון, ניתוח ומחקר, שרק בעקבותיו מופקים הלקחים המוקקים – גם זה נעשה בלחץ גדול ובלוח זמנים קצר שאינו מתקבל על הדעת. כאן טמונה מכשלה אמיתית: נחפזים מאוד לסיים את הפקת לקחי צה"ל, מגיעים בתהליך הזה לשלב שבו כולם מותשים לחלוטין, ואז פתאום, מופנה כל העניין של המפקדים וכל המרץ והתושייה שלהם לדברים אחרים, חשובים גם הם ללא ספק.

"הלקחים, לפחות חלקם, שאינם מגיעים לכלל בשלות וניבוש אמיתי, מתמסמסים לאיטם, נשכחים מן הלב ונותרים כמסמכים נעולים בכספות. ילהלן, דור שלם של מפקדים מחליף אצלנו תפקידים באופן טבעי זמן מה אחרי המלחמה. הרמטכ"לים שהנהיגו את צה"ל במלחמותיו, התהלפו זמן קצר מאוד אחרי כל אחת משלוש המלחמות שסקרנו. וכך גם רבים מקציני המטה הבכירים, שלא לדבר על שרי בטחון. למפקדים החדשים ברמות השונות יש כנראה פחות מחויבות לתהליך כולו וגם ללקחים שכבר נוסחו. הם מחפשים ביוזמים ייעודים חדשים, "רוח רעננה", יסבורים שצריך להסתכל קדימה ולא אחורה, אל המלחמה, ישמספיק לחטט בפצעים. אין כאן התכחשות, אבל גם אין התלהבות לבצע מה שכבר סוכם, ואין דבקות במשימה של יישום הלקחים בפועל. יש מפקדים חדשים ששפוט אינם מודעים לסיכות ולרקע של ההחלטות, יש כאלה שסתם פוסלים את דעת קודמיהם. גם זה תורם לקבירת חלק מהנושאים בכספות ואחר-כך בארכיונים, שמהם כבר אין דרך חזרה". עד כאן. ועל כך אמר דוד המלך: אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר. (הציטוטים מתוך "מערכות" גיליון 378-379). יצויין כי בגיליון זה מתפרסם מאמר חשוב ביותר של האלוף יעקב עמידרור, העוסק גם הוא בעסקי הפקת לקחים. הוא כותב שם בין היתר: ..."חוסר הסובלנות והסבלנות לטעויות הפך לדומיננטי בצבא, בין השאר בהשראת התקשורת ובגלל משקל היתר שניתן לחקירות מצ"ח ולתהליכי העמדה לדין, המחפשים את האשם ואת ראשו ולא את הלקח והשיפור. אלה מביאים לכך שמפקדים אינם יוזמים ואינם לוקחים סיכונים".

בסוד שיח בעלי מוסר

"הנה הבלש בא"

רבי ישראל אלתר, בנו של "האמרי אמת" רבי אברהם מרדכי זיע"א ונכדו של מרן הרבי "השפת אמת" מגור, נולד בעיירה גור ונקרא על שם אור שבעת הימים הרה"ק רבי ישראל בעל שם טוב. קשר מיוחד במינו היה בינו לבין סבו הקדוש. על הקשר החם בין הסבא לנכדו מסופר כי פעם אחת שהה שרוליק בחדר של הרבי ובחדר שהה גם אחד מבני המשפחה. הנכד הקט הסתובב בחדר הסבא והשתובב קמיעא, כשראה זאת בן המשפחה פנה אל הילד בנערה: "האיך אתה מעז להשתובב כך בחדר של רבינו? "אך הרבי פנה אל אותו קרוב ואמר לו: "הנח לו, הנח". הוא הבית בחיבה ובחמלה לנכדו והוסיף: "הוא עוד יגדל ממני..."

הילד הקט שרוליק היה לשם דבר בקרב החסידים וכולם דיברו אודות הנכד המיוחד של הרבי. עמקות לימודו וסברותיו נשמעות היו כאילו יצאו מפי למדן ותיק והיה קשה להאמין כי אך ילד קטן הוא זה. כמו כן, שרוליק ניחן בהתעניינות גדולה לכל דבר וחתר לדרדת לעומקם של דברים. לא פעם כאשר התקרב לחדר סבו היה הרבי שולח בו מבטי חיבה ובמהירות רבה מסתיר כל דבר שלא רצה בפרסומו. "הנה הבלש בא", היה הרבי אומר אגב חיוך, ומקבל את נכדו בשמחה.

ר' ישראל גדל והיה לעמוד של תורה וחסידות. חסידי גור חיפשו את קירבתו כבר בשנות בחרותו כי ידעו שלגדולות נוצר. במהלך מלחמת השחרור השיב מרן "האמרי אמת" את נשמתו הטהורה אל יוצרה וכצוואתו ציווה למנות אחריו את בנו ר' ישראל למנהיג עדת גור. ר' ישראל היה למנהיג ואב לחסידיו ולכלל עם ישראל, בעיקר ידוע היה יחסו החם לניצולי השואה "אודים מוצלים מאש" נהג לכנותם ובליבו עצב על אשתו וילדיו שנספו גם הם בשואה האיומה.

הרבי הנאמן היה נושא את חסידיו כאשר ישא האומן את היונק, היה משתתף בשמחתם והיה חש בצערם. גם חסידיו חשו זאת, ביודעם שיש להם אבא שני, הוא הרבי, שאליו יכולים הם לפנות בכל תלונה ובעיה.

מידת האמת שלו התפרסמה בחוצות עת התכנסו ראשי אגודת ישראל. עסקני האגודה החליטו להזמין את ראש הממשלה דאז. כשנכנס ראש הממשלה לאולם רבתה ההמולה, אך "הבית ישראל" נשאר יושב והגדיל לעשות שכיסה את פניו במטפחת על מנת לא להסתכל עליו. גדולי הדור האחרים שנכחו במקום נשאירו לשבת רק מפאת כבודו של הרבי מגור.

ר' ישראל אלתר היה קברניט הדור עת שימש כראש מועצת גדולי התורה וחולל מהפכה בחינוך החרדי בארץ. גדולי ישראל הכתירוהו כראש שבטי יה וכיבדוהו כמלך. רבי ישראל היה כמעין ארי ישראל שבדורו, כל שכבות האוכלוסיה צבאו על לתלותיו ולו רק לחוות בזיו פניו ואולי גם לזכות לשמוע ממנו עצה טובה שהיא עצת אמת. לאחר 30 שנות הנהגה מפוארת בה הקים "הבית ישראל" את חסידות גור מחדש הוסרה העטרה מראשם ונתייתם הדור עת נשבה ארון ה' ב"ב אדר תשל"ז עלה בסערה השמיימה זיע"א.

יעליו מספרים: "אחד הקנאים בירושלים כתב לו פעם מכתב נאצה מלא גידופים בעת שתמך בבחירות לכנסת הראשונה בחזית הדתית המאוחדת. אשתו של אותו קנאי, כשראתה את בעלה כותב את המכתב, התחננה אליו שלא ישלח אותו או לפחות לא יחתום בשמו האמיתי מאחר שהרבי ידוע כאיש קדוש והוא עלול להקפיד עליו, אבל כל תחנוניה נפלו על אזניים ערלות. בינתיים הוא כבר שילשל את המעטפה עם המכתב לתיבת הדואר, ואשתו רצה לאביו של אותו קנאי לספר לו את דבר המעשה. האב נבהל מאוד וניסה להפעיל קשרים בדואר על מנת להשמיד את המכתב, אבל התברר שהוא איחר את המועד והמכתב כבר הגיע לביתו של הרבי. הוא מיהר לביתו של הרבי ושאל את המשמש: "האם הגיעו היום מכתבים בדואר לרבי", והמשמש ענה: "אכן הגיעו מספר מכתבים". ואז שאל: "האם הגיע מכתב מפלוני אלמוני?" והמשמש אישר שאכן הגיע מכתב כזה. "והאם הרבי קרא את המכתב??" והמשמש ענה: "הרבי התבונן ממושכות במכתב ואז שם לב שהבול היה מודבק הפוך. הוא מיהר להחזיר לי את המכתב תוך שהוא מפטיר: "את המכתב כתב בן אדם מבולבל, איך לי כוח לענות לאנשים מבולבלים..." (נכתב לרגל יום ההילולא שחל ב"ב אדר עליידי נעם שרעבי, הישיבה הגבוהה רעננה)